

Handläggare: Andreas Karlsson
Sektor/Avdelning:
Sektor Samhällsskydd och Beredskap

Mottagare: Kommunstyrelsen

Lägesbild och orsaksanalys **Skinnskatteberg kommun**

– Lag (2023:196) om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	2
BAKGRUND	2
BROTTSSTATISTIK	3
ANALYS AV BROTTsutvecklingen	3
FÖRDJUPAD GENOMGÅNG	4
ORSAKSSAMBAND	8
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	9
AVSLUTNING	10

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Inledning

Sedan ikraftträdandet av Lag (2023:196) om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet åläggs kommunerna att utveckla ett strukturerat, långsiktigt och kunskapsbaserat brottsförebyggande system.

Detta dokument presenterar en fördjupad lägesbild över brottsutvecklingen i Skinnskattebergs kommun under 2020–2024 samt en åtgärdsplan för 2025–2027.

Bakgrund

I ett litet samhälle som Skinnskatteberg, med omkring 4 400 invånare, utspelar sig brott och trygghet på en scen som är påtagligt nära människor i vardagen. Varje händelse – ett bråk, en skadegörelse, en misstänkt person i centrum – får en större laddning än i större städer. Det beror på att samhällsväven är tätare, relationerna fler och vardagsmiljön mer överskådlig.

Glesheten skapar en dubbel känsla: naturens lugn och samtidigt tystnadens oro. Kvällstid blir stationen, parkeringar och gångstråk platser där miljön i sig formar otrygghet. Ungdomar samlas på ett fåtal platser, vilket gör att konflikter och social oro blir synliga och ibland överdrivs i upplevelsen. Äldre människor riskerar digital brottslighet, där telefonbedrägerier och falska meddelanden når dem i deras hem, långt från offentliga rum där brott annars märks.

I denna kontext blir kommunens roll central. Med begränsad polisnärvaro blir kommunen den aktör som både invånare och näringsliv vänder sig till när något händer. Kommunens personal blir inte bara stödresurser – utan symboler för trygghet i ett samhälle där synlighet betyder mer än siffror.

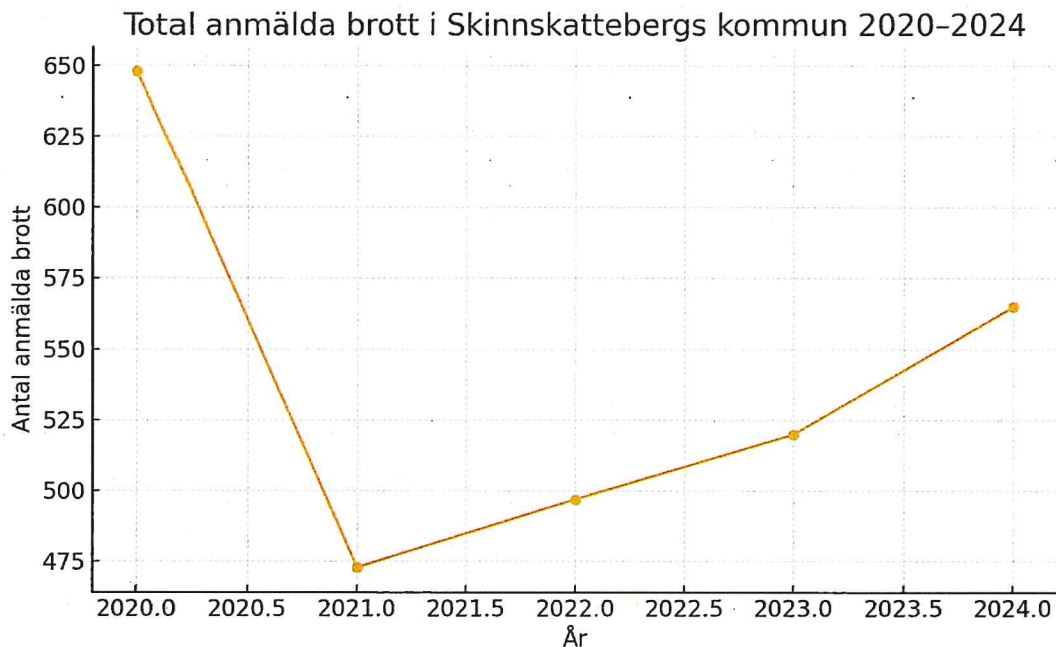
Skinnskattebergs trygghet präglas därför av en ekologi där fysiska, sociala, digitala och institutionella faktorer samspekar. Detta skapar en unik dynamik som måste beaktas i allt brottsförebyggande arbete.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Brottsstatistik

Analys av brottsutvecklingen

Brottsutvecklingen i kommunen uppvisar betydande variationer. Under perioden 2020–2024 varierade den totala brottsnivån enligt följande: 2020: 648 brott¹, 2021: 473 brott¹, 2022: 497 brott¹, 2023: 520 brott¹ och 2024: 565 brott¹. Parallellt rapporterar 19 procent av invånarna att de upplever otrygghet eller undviker att vistas ute kvällstid³.

Totalnivån sjönk kraftigt 2020–2021, sannolikt påverkat av pandemins effekter².

Från 2022 ökar brottsligheten successivt fram till 2024. Digitala bedrägerier ökar snabbt², narkotika ökar bland unga² och stöldbrott påverkar handelns trygghet¹.

Olaga hot minskar under perioden.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Fördjupad genomgång

Brottstyper med ökande trend

Digitala bedrägerier

Digitala bedrägerier har ökat avsevärt under perioden, särskilt mellan 2023–2024, med öknings på:

- +131 % (social manipulation)
- +100 % (kortbedrägerier)¹

Denna brottstyp är starkt knuten till:

- internationella aktörer,
- organiserade social engineering-metoder,
- brister i digital kompetens hos utsatta grupper (ofta äldre³).

Brottstypens ökande komplexitet innebär att traditionell lokal brottsprevention har begränsad direkt effekt, vilket ställer krav på utbildningsinsatser, informationsspridning och samverkan med banker och andra centrala aktörer.

Narkotikabrott

Narkotikabrotten har ökat med +60 % mellan 2023–2024, men även över längre tid uppvisar kategorin perioder av ökad aktivitet. Utvecklingen kan bero på:

- förändrad tillgång till narkotika i regionen²,
- ökad användning bland unga,
- förbättrad polisiär upptäcktsförmåga,
- skiftningar i lokala mötesplatser och ungdomsmiljöer.

Narkotikabrott kan fungera som indikatorbrott eftersom de ofta pekar på underliggande sociala mönster – som psykisk ohälsa, skolfrånvaro eller bristande vuxennärvaro.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Stöldbrott

Stöldbrotten, särskilt i butiksmiljö, har visat en mycket kraftig uppgång, med ökning på upp till 400 % jämfört med föregående år¹. Ökningen kan förklaras genom:

- ökad ekonomisk press på hushåll,
- återkomst av organiserade grupper efter pandemin²,
- minskad butiksbemanning eller förändrade säkerhetsrutiner,
- ökad tillgänglighet i lokala centrumområden.

Denna brottstyp påverkar inte bara statistiken utan har stor symbolisk och ekonomisk betydelse för det lokala näringslivet och kan snabbt leda till ökad otrygghet.

Brottstyper med minskande eller stabil trend

Olaga hot

Olaga hot visar en tydlig nedgång under perioden. Möjliga förklaringar är:

- förbättrade skolbaserade konflikthanteringsinsatser³,
- tidiga socialtjänstinsatser,
- minskad polisanmälningsbenägenhet i samband med sociala förändringar.

Skadegörelse och misshandel

Dessa brottskategorier uppvisar relativ stabilitet, vilket antyder att de är mer motståndskraftiga mot kortsiktiga samhällsförändringar. De är ofta kopplade till bestående strukturer såsom:

- socioekonomiska förutsättningar i vissa områden,
- tillgång till alkohol,
- festrelaterade miljöer,
- relationskonflikter.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Sammanvägning av 2020–2024 års utveckling

Strukturell nivå

Utvecklingen visar att kommunen befinner sig i ett läge där:

- brottsligheten åter ökar efter pandemin,
- vissa brottstyper följer nationella trender (bedrägeri, narkotika),
- lokala miljöfaktorer påverkar specifika kategorier (skadegörelse, ungdomsvåld, butiksstölder).

Förklaringar bör därför sökas både i individnivå, situationsnivå och strukturell nivå, i enlighet med rutinaktivitetsteorin och situationsbaserad brottsprevention.

Trygghetens roll i analysen

Att otruggheten ligger på 19 %³ innebär att:

- kommunen behöver arbeta parallellt med *objektiv brottsminskning* och *subjektiv trygghetsökning*,
- små ordningsstörningar kan ha stor psykologisk effekt,
- trygghetsfrämjande närvaro och belysning kan vara avgörande.

Trygghet blir därmed en självständig indikator.

Varför ökade brotten efter 2021?

Utifrån den lokala förklaringsmodellen beror ökningen på:

1. Post-pandemisk normalisering:
 - *Mer rörelse ⇒ fler tillfällen*
2. Återkomst av tillfällesbrott:
 - *butiksmiljöer öppna fullt ut*
3. Regional drogdynamik:
 - *ökade narkotikaflöden i Västmanland*
4. Digitaliseringens acceleration:
 - *fler bedrägerier mot äldre*
5. Mindre synlig polisnärvaro i vissa perioder
6. Små befolkningsunderlag:
 - *mindre förändringar ger stora procenttal*

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Rekrytering av unga våldsförare

Ungdomar i mindre kommuner kan vara särskilt sårbara för rekrytering till kriminella nätverk. Begränsade fritidsmöjligheter, få vuxna förebilder och känslan av att "alla känner alla" kan skapa en miljö där kriminella aktörer lättare får fäste. Detta är dessutom en uppåtgående trend i landet: enligt Polisen ökade antalet ärenden där misstänkta under 18 år begått grova våldsbrott från 519 fall under 2023 till 649 fall under 2024.

När lockelser som snabba pengar, status eller grupptillhörighet möter ungdomar som saknar alternativ eller framtidstro ökar risken att de dras in som utförare. För att motverka utvecklingen krävs ett samlat arbete på flera nivåer. Det handlar om att stärka lokala fritids- och kulturverksamheter, skapa trygga mötesplatser och se till att skolor och socialtjänst har resurser att arbeta förebyggande. Kommuner kan också utveckla mentorprogram och tidiga stödinsatser för ungdomar i riskzon, samtidigt som samverkan mellan polis, skola och civilsamhälle stärks. Föräldrautbildningar och riktade stödprogram kan bidra till att ge familjer verktyg att tidigt fånga upp signaler. Tillsammans skapar dessa insatser en mer motståndskraftig miljö där unga får bättre framtidsutsikter och mindre utrymme lämnas för kriminella aktörer att rekrytera

Sammanfattande bedömning

Utifrån statistiken och analysen görs följande bedömning:

1. Digitala bedrägerier utgör det mest snabbt växande och mest komplexa brottsområdet².
2. Narkotikabrott kräver förstärkt tvärprofessionell samverkan mellan skola, socialtjänst och polis.
3. Stöldbrottens ökning är oroande då de påverkar både trygghet och handel.
4. Otryggheten är hög i relation till totalbrottsnivån och måste prioriteras som ett eget verksamhetsmål.
5. Rekrytering av unga våldsförare riskerar att bli en större del av den lokala problematiken.

Skinnskattebergs kommun är en mindre kommun med begränsad geografisk yta och befolkning. Därför får enskilda brotthändelser och mindre förändringar i volymer större statistisk genomslagskraft än i större kommuner. Lägesbilden måste därför tolkas med proportionella och kontextuella glasögon, vilket detta dokument strävar efter att göra.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Orsakssamband och utökat resonemang

Denna utökade analys bygger på kriminologisk teori och småkommunal empiri. I små samhällen samverkar strukturella, sociala, fysiska och institutionella faktorer på ett sätt som gör att brott och trygghet måste förstås som ett helhetsfenomen snarare än som isolerade händelser. De orsakssamband som påverkar Skinnskattebergs utveckling följer den dynamik som är typisk för kommuner med cirka 4 000–5 000 invånare:

- Brottligheten fluktuerar kraftigt, fåtal händelser får stor genomslagskraft statistiskt.
- Otrygghet påverkas mer av miljömässiga och psykologiska faktorer än av faktisk brottlighet.
- Sociala nätverk fungerar både som skydd och som hinder för anmälningsbenägenhet.
- Ensamhet, gleshet och brist på vittnen gör att tillfällesbrott blir attraktiva.
- Digital utsatthet ökar när äldre befolkning dominerar.
- Kommunens roll växer när polisen är mindre närvarande.

Lågt befolkningsunderlag → få händelser → snabb förändring i brottsstatistik → hög upplevd problemnivå → ökad otrygghet.

Med andra ord: statistikens form påverkar medborgarnas psykologi.

Fördjupad förklaringsmodell för ett litet samhälle

”Skinnskattebergsmodellen”

Följande modell beskriver de strukturella, sociala, ekonomiska och digitala faktorer som påverkar brottsutvecklingen i ett samhälle av Skinnskattebergs storlek (ca 4 400 invånare). Modellen visar hur statistisk känslighet, gles offentlig miljö, varierande polisnärvaro samt sociala nätverksmönster påverkar brottsnivåer, trygghetsupplevelser och behovet av samordnat lokalt brottsförebyggande arbete.

Orsakskedja

Små kommunala strukturer

- hög statistisk känslighet
- snabb ryktesspridning
- synlig påverkan av små förändringar
- hög psykologisk effekt

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Glesa fysiska miljöer

- få vittnen
- ökad attraktionskraft för tillgreppsbrott
- ökad upplevd otrygghet

Demografisk sammansättning

- äldre utsatta för digitala brott
- ungdomar i begränsade mötesmiljöer → riskzoner för narkotika och konflikter

Institutionella förutsättningar

- låg polis närvaro
- kommunen blir bärande trygghetsaktör

Regionala påverkansflöden

- droger och organiserade stölder kommer utifrån
- liten lokal kapacitet att motverka utan samverkan

Tillsammans skapar dessa faktorer en **samverkande logik**, där brottsligheten inte kan förstås isolerat – utan som resultat av **miljö, sociala nätverk och strukturella villkor i kombination**.

Åtgärdsförslag kopplade till orsakssambanden

Det brottsförebyggande arbetet i Skinnskatteberg måste direkt svara mot de strukturella, sociala och institutionella orsaksfaktorer som identifierats i Skinnskattebergsmodellen. I ett samhälle med cirka 4 400 invånare förstärks effekterna av gleshet, begränsad polis närvaro, social närhet och demografisk sårbarhet. Därför behöver åtgärderna utformas för att öka synlighet, stärka relationer, reducera möjligheter till tillfällesbrott och stärka befolkningens upplevda trygghet.

Nedan beskrivs förslag på centrala åtgärder kopplade till respektive orsakskedja:

1. Småkommunal struktur → Kommunikativ och tidig lägeshantering
 - Proaktiv trygghetskommunikation som hanterar rykten.
 - Regelbundna mikrodialoger med invånare i särskilda områden.
2. Gles offentlig miljö → Platsbaserade åtgärder
 - Förbättrad belysning och trygghetsdesign (CPTED).
 - Kameror och tydliga siktlinjer (vid behov)
3. Demografiska faktorer → Målgruppsanpassad prevention
 - Seniorprogram mot digitala bedrägerier.
4. Institutionella villkor → Kommunen som trygghetskapare
 - Systematisk samverkan med polisen (kvartalsvisa lägesbilder).

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.

Avslutning

Kommunen står inför hanterbara men komplexa utmaningar.

Med systematiskt, evidensbaserat och samverkansinriktat arbete bedöms en varaktigt lägre brottsnivå vara möjlig.

1) Confirent Trygghetsindex – Statistik Skinnskatteberg 2020–2024.

2) Brottsförebyggande rådet (Brå) – Nationell statistik om brottsutveckling 2020–2024.

3) Polisens och kommunens trygghetsmätningar 2023–2024.